

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשבת קודש פרשת נשא תש"פ לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף קס"ה

דרשת פרקי אבות

משה בפרשה זו לנזירות שמשון, 'איש' זה היה המלאך שבא להזיר את שמשון שנקרא איש, כמה דתימא (שופטים יג-יא) האתה האיש אשר דברת אל האשה וגו', 'או אשה', שלא נראה תחלה אלא לאשה, 'כי יפליא', ששמו פלא, 'לנדור נדר נזיר להזיר', כמה דתימא כי נזיר אלקים יהיה הנער עב"ל.

*

והנה הפרשה מתחלת ויהי איש אחד מצרעה ממשפחת הדני ושמו מנוח, ואשתו עקרה ולא ילדה וגו' (שופטים יג-ב). ויש להבין למה אמר איש 'אחד', ולא די באמרו ויהי איש מצרעה. וגם כפל הלשון 'ואשתו עקרה ולא ילדה', דבודאי כיון שעקרה היא, לא אפשר לה להוליד.

ונראה דאיתא במדרש (שם י-ה) ויהי, אמר רבי יודן כל מקום שנאמר בלשון הזה בצדיקים שקול הוא כשלשים ואחד צדיקים, כמנין ויהי. איש אחד, כל מקום שנאמר אחד גדול הוא, בהקב"ה נאמר אחד דכתיב (דברים ו-ד) ה' אחד, אין בעולם כיוצא בו. וכן באברהם (יחזקאל לג-ד) אחד היה אברהם, לא היה באותן ימים כיוצא בו. וכן מנוח לא היה בדורו כיוצא בו ע"ש. ויש להבין במה היה גדולתו יותר משאר הצדיקים שהיו בדורו.

ויש לומר דהנה באהבת יהונתן (בהפטורת פרשתנו) כתב טעם אחר לבאר מה שקראו איש אחד, כי שבט דן לקחו

במשנה (אבות א-ז) נתאי הארבלי אומר, הרחק משכן רע, ואל תתחבר לרשע, ואל תתייאש מן הפורענות ע"כ. וביאר ברבינו יונה, דהשוכר בית לדור, כאשר ישאל איש תחלה על מהות הדירה, כך יש לשאול על השכנים, אם רעים הם ירחק מהם, ולטובים יקרב ע"כ. וכמו כן בהתקרב ימי הקיץ, ושוכר מקום לנוח ולנופש, יש לברר תחלה מי הם השכנים שלו. וכמו כן במקום העבודה, מי יהיו שכניו שם. ונכלל בזה עוד, שגם אם מחמת סיבה הוא מוכרח לדור עם שכן רע, מכל מקום לא יתקשר עמו בקשר של אהבה וידידות, רק כפי הצורך, והרחק משכן רע, לעשות הרחקה ממנו. וכמו שאומרים, שיהודי צריך להיות טוב לכל אחד, אבל לא 'עם' כל אחד. אך אכתי צריך ביאור הסמיכות ואל תתייאש מן הפורענות.

ונראה לשלב הדברים לפרשתנו, שיש בה פרשת סוטה, וסמיך ליה פרשת נזיר. וברש"י (ו-ב) למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, שהוא מביא לידי ניאוף (סוטה ב). ע"כ. וגם לשלב אותה עם הפטורת הפרשה, אשר אשת מנוח היתה עקרה, ובא אצלה המלאך ובישר לה הנך הרה וילדת בן, ועתה השמרו נא ואל תשתי יין ושכר וגו'.

ואיתא במדרש (במדבר י-ז) איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' (ו-ב). אין לך דבר כתוב בנביאים וכתובים שלא רמזו בתורת משה, את מוצא שרמזו

בחזקה הפסל מיכה (שופטים יח), והיה לאבן נגף ולסילון ממאיר לאותו שבט וטעו אחריו, ולא היה איש אחד מכל השבט שלא טעה אחר פסל מיכה. ולכן משבח את מנוח, ויהי איש אחד ממשפחת הדני, להשמיענו שהוא היה היחידי משבטו שלא טעה בזה ע"ש. וזהו מדריגה נפלאה, כי הרבה חברותא עושה, להשפיע על האדם להתנהג כמותם, או עכ"פ לחפות על מעשיהם, וכמבואר בכתוב גבי עבודה זרה של מולך, ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו וגו' (ויקרא כ-ה). וברש"י אמר רבי שמעון וכי משפחה מה חטאה, אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולם מוכסין, שכולן מחפין עליו ע"כ. ונסיון כזה לא היה אף באחד משאר שבטי י-ה, שימצא שבט אחד כולו נשקע בחטא, ואחד מבני השבט לא יעמוד עמהם, אלא מנוח היה לו נסיון זה, שהיה מוכרח לדור עם בני שבטו, שאין לו חלק בארץ רק בנחלת דן, ואף על פי כן עמד חי בצדקו, ועל כן קראו 'איש אחד', שלא היה באותן ימים כיוצא בו, להתרחק משכן רע, ולא יתערב עמהם יחד.

*

ג יש להוסיף בטעם שקראו 'איש אחד', דהנה כבר ביארנו במקום אחר (עיין שמן ראש ח"ט פ' נשא צ:.) שפרשת סוטה מתחלת בפרשתנו, איש איש כי תשטה אשתו (ה-יב), והעירו חז"ל (סוטה כז.) למה נאמר בכפל הלשון איש איש. ויש לומר דהנה מצינו (בראשית כה-כז) ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אהלים. ולכאורה למה כפל בעשו תיבת 'איש', והוי ליה למימר ויהי עשו איש שדה יודע ציד. אך עשו היה ציד בפיו, לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שמדקדק במצות. ובהיותו בחוץ היה איש שדה, כמשמעו אדם בטל וצודה בקשתו חיות ועופות (רש"י שם). ואם כן לא היה התנהגותו שוה בבית ובשדה, כי לפני אביו הראה עצמו כחכם וצדיק ומדקדק במצות, ובהיותו בשדה היה עובר על כל עבירות שבתורה, והיה איש אחר בבית ואיש אחר בשדה. על כן אמר עליו, ויהי עשו 'איש יודע ציד', בבית יודע לרמות את אביו, ושוב בחוץ היה איש אחר 'איש שדה', שם הראה פרצופו האמיתית. אבל יעקב היה שוה בכל מקום, איש תם יושב אהלים, כלבו כן פיו, ובשדה כמו בבית, איש תם.

והנה האיש שהוא צדיק בדרכיו, ומדקדק על כל דבר, ואין אצלו שום קלות ראש בבית, הנהגתו משפיע על אשתו ואנשי ביתו שגם הם יתנהגו בדרך הישר, ובבית כזה לא יבואו לכשלוך שיגיעו לידי פרשת סוטה. רק אותו האיש, אשר פעם הוא צדיק ופעם הוא קל, שאין פיו ולבו שוין, ומרמה לאחרים בהנהגתו, גם היא לומדת ממנו לרמות תחת אישה, ונשים דעתן קלות, עד שהן באין לידי סוטה. ועל כן אמר 'איש איש' כי תשטה אשתו, רק מי שהוא כלול משני סוגי איש, איש אחד בבית ואיש בצורה שניה בהיותו בשדה, והוא דו פנים, אז יבא לידי כך כי תשטה אשתו. וכעין דאיתא בגמרא (מגילה יב.) דהיינו דאמרי אינשי איהו בקרי ואיתתיה בבוציני.

וכמו כן לענינינו במנוח, הנה בדרך כלל איש יחידי הנמצא בחברותא שהתנהגותם שונה ממנו, מנסה עצמו על כל פנים לרמות להם ולדעתם בחיצוניות, ונעשה אחד בפה ואחד בלב, ומחניף אותם, כדי שלא יתעוררו עליו שנאה ומדנים ומחלוקת, ודוגמת עשו איש יודע ציד בביתו, ואיש שדה בחוץ, אבל לא כן היה מנוח, הוא בצדקתו לא החניף להם כלל, ולא שינה הנהגתו בין העם, ולא השתמש בשתי צורות, אלא 'איש אחד' היה, אם כי היה 'ממשפחת הדני' שכולם עבדו לפסל מיכה, לא היה עמהם אחד בפה ואחד בלב, אלא איש אחד היה, בולט בצדקתו, כי ירא ה' הוא, ואין לו נגיעה עם פסל מיכה.

*

והנה בחתם סופר (בפרשתנו כח.) פירש כפל הלשון, הנה נא 'את עקרה ולא ילדת'. על פי מה שמצינו בחנה שהיתה עקרה, ואמר הכתוב (שמואל א א-י) והיא מרת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבכה, ותדר נדר ותאמר, ה' צבאות אם ראה תראה בעני אמתיך, ולא תשכח את אמתיך, ונתת לאמתיך זרע אנשים, ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו. ודרשו חז"ל (ברכות לא:.) חנה הטיחה דברים כלפי מעלה שנאמר ותתפלל על ה'. אמר רבי אלעזר אמרה חנה לפני הקדוש ברוך הוא, אלך ואסתתר בפני עולם, אם ראה מוטב, ואם לאו תראה, אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר (במדבר ה-כח) ונקתה ונזרעה זרע ע"כ.

אָמנם צריך ביאור, כי הלא נזיר נאסר בשלשה דברים, חדא, שתיית יין. שנית, גילוח הראש. שלישית, שלא יטמא. וכאן לא אסר לה ולבעלה רק שתיית היין לבד. ועל הנער הוסיף גם איסור גילוח, ומורה לא יעלה על ראשו, אבל לא איסור טומאה. ונזיר שמשון מותר לטמאות (נזיר ד:). ואם כן נזירות זו אינה נזירות גמורה, ומשונה משאר נזירות, וטעמא בעי למה. ולא עוד אלא שאמרו (שם כד:): האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה ע"ש. וכיון שאין זה נזירות גמורה של תורה, למה נאסר להם שתיית היין ואכילת הגפן.

ומתחלה נקדים לעורר, הנה נפוץ מאד לאחרונה שתיית היין ויין בשמחות, שמציעין לפני האורחים יינות ומשקה המשכרים מינים ממינים שונים, עד ששכיחה שכרות, שמשתכרין למחצה לשליש ולרביע, והם עצמם נעשים בזויים, ומבזים את משפחתם, והבנים מתביישים מאד בראותם בזיון אביהם, וכאשר באים הביתה בשב"ק אחר קידושא רבא בבית המדרש, מתהפכת סעודת השבת בבית לתוגה, אשר דבר כזה לא היה מעולם אצל יהודים חרדים לדבר ה', רק בקצה העם, בהפחותים שיש בינינו. והקולר הוא על בעלי השמחה שהם מציעים כל זה לפני האורחים, ולא עכברא גנב אלא חורא גנב, והם אשמים בהתוצאות שנתהוה מזה.

וחוץ מזה רובם של המשקאות הללו אין להם אלא הכשר קל, ועולה להון רב. וכמה פעמים הם נצרכים לקרוא לחברת הצלה עבור מצבם. ובשביל שהוא התאוה להשתכר צריכין אחרים לחלל שבת אחר כך עבורם. – וגם מצוי בחתונות, שבעלי השמחה, אבות החתן והכלה, הם כשיכורים בשמחתיהם, והתנהגותם משונה, וכדי בזיון וקצף.

וסיפר לי פעם כ"ק האדמו"ר מסאטמאר בעל ברך משה זצ"ל, אשר אביו בעל העצי חיים זצ"ל, כאשר היה מחלק להבנים בליל שב"ק מהכוס של קידוש, היה נותן להם רק כדי טעימה, ללחלח השפתים והלשון, ולא יותר, כדי שלא ירגילו עצמם לשתות משקה המשכר. עוד אמר לי פעם (אולי בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ע), שכאשר מכבדים אדם בכוס יין, אם כי יודע שאינו שותה רק מעט כנהוג, מכל מקום ממלאים הכוס מתחלה כולו, ולא רק למחצה

אשת מנוח בגודל צדקתה לא עשתה כן, היא לא היתה מוכנת למחוק שם שנכתב בקדושה עבור טובת עצמה, ולא עשתה פעולה זו להסתתר כדי להוליד, על כן לא קיפח ה' את שכרה, ונתן לה בן. וזהו שאמר הכתוב, ואשתו עקרה ולא ילדה, שלא עשתה פעולות להסתתר כדי שעל ידה תלד, שתעשה דוגמת שאמרה חנה. על כן אמר לה המלאך, הנה נא את עקרה 'ולא ילדת', עבור שלא עשית שום פעולות לזה, כי היית חס על כבוד שם ה', על כן והרית ויולדת בן ע"כ.

אמנם יש לומר בזה עוד, אשר לא רק בשביל זהירות במחיקת השם לא עשתה כן, אלא אשה צדיקת היא צנועה בכל מעשיה, ואין היא מסוגלת לעשות דבר שהיא היפוך של צניעות, לעשות דבר של פריצות, לילך להסתתר ולהתייחד עם איש נכרי, גם כאשר זה נוגע לטובתה שבזה תוכל להפקד בבנים, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמיפקדת איבעי לך למיעבד (ברכות י:). היא לא תעשה דבר שאינו הגון עבור בנים. ובפרט כי היא יושבת בצלה של מנוח, אותו צדיק מופלג שאין כמותו בישראל, זה משפיע גם עליה, שלא תולול במדת צניעותה, ורק איש איש כי תשטה אשתו, מי שדר עם בעל שהוא איש איש, פעם כך ופעם כך, יתכן כן, אבל לא במנוח שהוא איש אחד.

ובהיות שאין אדם שומע לי ומפסיד (דבר ד-ה), וכי בשביל שהיא זהירה בצניעות תפסיד להפקד בבנים. על כן בא המלאך ואמר לה, הנה נא את עקרה 'ולא ילדת', לא עשית שום פעולה שלא כהוגן כדי שבזה תגרום שתלד בן, ואין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, והרית ויולדת בן.

*

והנה המלאך אמר לה, הנך הרה ויולדת בן, ועתה אל תשתי יין ושכר ומורה לא יעלה על ראשו, כי נזיר אלקים יהיה הנער מן הבטן עד יום מותו (יג-יז). הרי שאסר היין לאמו ולהנער. ושוב כאשר בא המלאך שנית אל מנוח כתוב, ויאמר מלאך ה' אל מנוח, כל אשר אמרתי אל האשה תשמר (יג-יז). ופירש במשך חכמה שהזהיר בזה גם למנוח עצמו, שמה שאמר להאשה שלא תשתה יין, גם הוא ישמור עצמו מזה ע"ש. ואם כן גם למנוח נאסר היין.

(בראשית ז-כג), וברש"י גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות. ויש אומרים שאיחר מזונות לארי והכישו ע"כ. והרי היין הוא בריש אסון, שהוא נצרך לו כעת. ומה גם שנח עוסק בתורה היה (רש"י שם ז-ב), וזה שנה תמימה שהיה טרוד באכילת הבהמות וחיות ועופות בהתיבה יום ולילה, ולא היה פנוי לתורה, וכעת חוזר לתורתו, וזכה נעשה ראש, שהיין מפקח את לבו, על כן נטע מתחלה כרם. ועם כל זה קראו הכתוב ויחל נח, שנתחלל ונעשה חולין, ומאיש צדיק תמים קראו איש האדמה, שהגם שכוונתו לשמים, לא היה להתעסק בזה בתחלה, מפני שהפסדה מרובה מתועלתו, וכמו שאירע לו אחר כך וישת מן היין וישכר.

והנה אמרו (סנהדרין שם) דרש עובר גלילאה, שלשה עשרה ווי"ן נאמרו ביין [לשון וי וין] שנאמר ויחל נח, ויטע כרם, וישת מן היין וישכר וגו' ע"כ. ובאמת יש שם בכתוב עוד שני פעמים, ויאמר ארור כנען, שם ויפת, ואם כן יש ט"ו ווי"ן [ועיין ברש"י ותוספות שם בטעם שלא דרשוהו]. ויש להבין הרמז ב"ג ובט"ו ווי"ן הללו, וכי לא די בפחות מהם.

אך הענין הוא, כי הנה בעשיית המשכן כתיב, ועשו לי מקדש ושכנתי 'בתוכם' (שמות כה-ח), וביארו בתוך כל אחד ואחד מישראל, שישתדל האדם לעשות עצמו משכן לה', שישרה שכינה אצלו. וככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, וכן תעשו, גם בעצמיכם. ובנדבות המשכן שממנה מתהווה המשכן, נמנו בפרשה שם ט"ו מינים, וזאת התרומה אשר תקחו מאתם, זהב וכסף ונחושת וגו' אבני שוהם ואבני מלואים לאפוד ולחושן. וברש"י (שם כה-ב) כתוב די"ג דברים אמורים כאן, ושנים מהט"ו לא חשב שם (עיין בשפתי חכמים טעמו). וכאשר שותה יין במדה זוכה לבנות עצמו למקדש ה' שמורכבת מי"ג מינים, כי אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה (שבת ל:), וזכה נעשה בו ראש. אבל בלא זכה, ששותה יותר מן המדה, אז יש כנגדו י"ג ווי"ן, וי"ו וי"ו מכופלת הרבה פעמים, שזהו חורבן בית מקדשו. ותחת לבנות מקדש ה' בי"ג דברים שהם יסודו של המשכן, הוא מחריב בית מקדשו, ונתהפך לי"ג ווי"ן.

ואמרו חז"ל (שם) שהמתענג ביין אובד חלקו לעולם הבא, ולא נברא יין בעולם, אלא לשלם שכר לרשעים

לשליש ולרביע, כדי שכאשר הנכנסים יראו כוס שאין בו אלא יין קצת, יחשבו שהיה מתחלה מלא כולו, ושתו רובו ככולו ונשתכרו ע"כ.

*

הכתוב אומר על נח כאשר יצא מהתיבה, ויחל נח איש האדמה ויטע כרם, וישת מן היין וישכר וגו' (בראשית ט-כ) וברש"י ויחל נח, עשה עצמו חולין, שהיה לו לעסוק תחלה בנטיעה אחרת (ב"ר לז-ג) ע"כ. ובגמרא (סנהדרין ע.) ויחל נח איש האדמה [אמאי קרי ליה איש האדמה], אמר לו הקב"ה לנח, נח לא היה לך ללמד מאדם הראשון, שלא גרם לו אלא יין, כמאן דאמר אותו אילן שאכל אדם הראשון ממנו גפן היה, שאין לך דבר שמביא יללה לעולם אלא יין [הלכך מסתברא דעל ידו נקנסה מיתה, ובכיה לעולם. והוכיחו הקב"ה שהיה לו ללמוד מאיש האדמה, דהיינו אדם הראשון, שהיין קנס עליו מיתה] ע"כ.

וליישב את נח איש צדיק תמים שנטע כרם מתחלה, יש לומר כי שתיית היין במיעוטו יש לה מעלות רבות ובריאות גופו של האדם, וכמאמרם (בבא בתרא נח). בראש כל אסון אנא חמר [שאם ישתה יין כהלכה וכראוי לא יבא לידי חולין] ע"כ. ואם כן היין מבריא את הגוף. והוא מחכים האדם בתורתו, כמו שאמרו (סנהדרין שם, יומא עו:) רב כהנא רמי, כתיב תירש וקרינן תירוש, זכה [לשתות לפי מדה] נעשה ראש [שמפקח לבו בחכמה], לא זכה נעשה רש. רבא רמי כתיב (תהלים קד-טו) ויין ישמח [בשי"ן לשון שממה], וקרינן ישמח [לשון שמחה], זכה משמחו, לא זכה משממו. והיינו דאמר רבא חמרא וריחני פקחין [פקחוני, עשאוני פקח] ע"כ. הרי דהיין מועיל לחכמת התורה. ובמקדש לא אמרו שירה אלא על היין שנאמר (שופטים ט-ג) המשמח אלקים ואנשים ע"ש. ומה גם כי אמרו (סנהדרין שם) לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים שנאמר (משלי ל-ו) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש ע"כ.

ואם כן אחר המבול שהיה כל העולם כולו חרב, שאבד נח כל משפחתו וכל ידידיו, וראה חורבן עולם, עולם שום, אין שום דבר, לא עצים לא פירות לא בתים ולא שום כלים, ויש להתחיל לבנות העולם הכל מחדש, היה נפשו אבלה עליו ורצה להתנחם ביין. ואמר הכתוב וישאר אך נח

[שמתעדינין בו בעולם הזה, ומקבלין בו שכר מצוה שעושיין בעולם הזה], שנאמר תנו שכר לאובד [היינו רשע שנטרד והולך לון] ע"כ. ודרשו שם שוב, אל תרא יין כי יתאדם (משלי כג-לא), שמאדים פניהם של רשעים בעולם הזה, ומלביין פניהם לעולם הבא ע"כ.

ולפי מצינו מצוה בתורה על פרישות שום מאכל או משקה, רק על שתיית יין ואכילת גפן, עד שקרא הכתוב את הפורש עצמו, אשר נזר אלקיו על ראשו, כל ימי נזרו קדוש הוא לה' (ו-ז). ובספורנו פירש הכתוב איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' (ו-ב), כי יפליא, יפריש עצמו מן הבלי ותענוגות בני האדם. לנדור נדר נזיר, להיות נזיר ופרוש מן התענוגים המורגלים. להזיר לה', להפריש עצמו מכל אלה למען יהיה כולו לה', להתעסק בתורתו וללכת בדרכיו ולדבקה בו ע"כ.

*

והנה אמרו, שהרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. ולא אמר שיפרוש מלהיות סוטה. והכוונה היא, כי הרואה סוטה משכיל לדעת אשר זה לא נעשה פתאום, שבת ישראל שמחונכת בבית של קדושה, תתדרדר להתהפך לסוטה. אלא היה בזה דרגות רבות, שמתחלה שתתה יין קצת, ושוב עוד יותר, עד שהתחילה לדבר עם אחרים, שלם לך וכו', ובסופה בא לידי סוטה. והרואה אותה בקלקולה יתבונן על התחלתה, אם לא רוצה להיות כמותה, ויזיר עצמו מן היין, שסופה מביאה לידי תוצאות אלו.

וזה מוסר השכל לבחורי חמד, כאשר רואים אחד שפירש מדרכי התורה, ורואה אותו בקלקולו, לא די שיאמר, אני לא רוצה להיות כמותו, אלא יתבונן גם הוא נתגדל בבית כשר, ולמד תורה בישיבה, ומה הביאו לידי מדה זו. אך דבר זה נתהווה בהדרגה לאט לאט, מתחלה התחיל לזלזל בסדרים של הישיבה, הסתובב בחוצות, וראה מה שאין צריך, ונתחבר לחברים גרועים, ושוב הגיע לידי טלפון פורה ראש ולענה, עד שיצא לסורו. ואם רואה אותו בקלקולו, ואינו רוצה להיות כמותו, ישים עיניו להזהר על ראשיתו, להיות יושב ועוסק בתורה בכל סדרי הלימוד, ולא יסתובב בחוצות, ויתרחק מחבר רע, ואז יזכה ללכת בדרכי טובים לעולמי עד.

*

ובזה נבא אל המכוון, דמבואר באהבת יהונתן, כי מנוח היה גלגול מן נח, ונח היה ראוי להוליד שמשון אם לא שהיה מקלקל ביין, כדכתיב (בראשית ט-כא) וישת מן היין וישכר, ובא חם וסרסו ולא הוליד יותר. ולכך בא שמשון להושיע את ישראל מיד פלשתים, לפי שפלשתים באו מכנען בן חם, והיה צריך לשלם להם גמול. ולכך כתיב בשמשון הלשון והוא יחלי להושיע את ישראל, כמו ויחל נח ויטע כרם ע"כ.

ומעתה יש לומר דהא דהזיר המלאך את מנוח ואשתו ואת הילד משתיית יין, לא היה בשביל קיום מצות נזירות, אלא כדי שיוכל מנוח גלגול נח להוליד את שמשון, הוצרכו מתחלה לתקן מה שקלקל נח בנטיעת הכרם, ורק אז יוכלו להושיע בבנים, על כן הזהיר את אבות הילד, מלאכול מהגפן והיוצא ממנה. ובהיות שמשון יחל להושיע את ישראל, שיהיה גבור עצום להלחם עם פלשתים, נצטוו להוסיף עליו עוד אזהרה, ומורה לא יעלה על ראשו, כי השערות הם מצד הגבורות (זו"ח יתרו לט), וכמו שאמר שמשון, אם גלחתי וסר ממני כחי וחליתי והייתי ככל האדם (שופטים טז-יז), ולכן כדי שתהא אצלו מדת הגבורה נצטווה על הגילוח, אבל על טומאת מת לא נצטווה.

*

ועל זה הזהיר התנא, הרחק משכנ רע ואל תתחבר לרשע, כי לפעמים יעלה על דעת של אשה עקרה, אלך ואסתתר ותתקיים בי ונקתה ונורעה זרע, וכוונתה לטובה. אך כדי לעשות כן תצטרך להתחבר עם רשע, שסותר עצמו ומתייחד עם אשת איש, על כן הזהיר הרחק משכנ רע ואל תתחבר לרשע. ואם תאמר הרי שורה עלי פורענות מן השמים, שהנני עקרה ולא יולדת, ובהתחברות זו אפקוד לטובה, על כן מבטיח התנא כי לא תפסיד ממה שתקיים מצות ה', והרבה דרכים למקום לפקוד אותה, ואל תתייאש מן הפורענות, להיות מיואש שלא תלד, וכמו שאנו רואים באשת מנוח, שאמר לה המלאך שעבור אשר הנך הרה יולא ילדת, לא עשית פעולות שהם נוגדים דרכי התורה, על כן הנך הרה ויולדת בן.

סעודה שלישית

ברוב חביבותם קבלו אותן על עצמם, על זה ניתן מצות תשובה, שאם עבר עליהם יוכל להעבירם בתשובה, אבל שבע מצות בני נח, שחיובם מוטל אקרקפתא דגברא מצד ציווי ה' בבריאתו, על זה לא מהני תשובה. ולכן לאומות העולם לא מהני תשובה, כיון שאין להם חטא רק בשבע מצות בני נח, ועל חטאים אלו לא מהני תשובה גם לישראל כשעבר עליהם. ולכן ישא ה' פניו אליך דייקא, היינו על מצות התורה שקבלו עליהם ישראל, ולא לאומות העולם, היינו על אותן חטאים שכל האומות נצטוו עליהן. ולפי זה על שבע מצות בני נח לא מהני תשובה.

אבל אין הדברים כן, אלא לישראל מהני תשובה על כל עבירות שבעולם, גם בעבר על השבע מצות, ורק לאומות העולם לא נושא פנים. ולכן דייק הכתוב במצות תשובה, דבר אל בני ישראל דייקא, איש או אשה כי יעשו מכל 'חטאת האדם', אפילו אותן חטאים שנצטוו כבר עליהם אדם הראשון, והתודו את חטאתם אשר עשו, מהני להם תשובה. (ועיין בתוספות (יבמות סא. ד"ה ואין) דהגם דאתם קרויין אדם, ואין עובדי כוכבים קרויין אדם, אבל 'האדם' כולל גם אומות העולם ע"ש. ואם כן שבע מצות בני נח הם נכללים בחטאת 'האדם').

והטעם דלא מהני תשובה אלא לישראל ולא לאומות העולם, מבואר בבני יששכר (שבת טו.) כי בהיות דאיפסק הלכתא (סנהדרין יט.) מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ואם כן לא מהני תשובה על פי דיני התורה. אבל ישראל נקראו בנים אתם לה' אלקיכם (דברים יד-א) והוא למו אב, ואב שמחל על כבודו כבודו מחול, על כן מהני תשובה לישראל. והעדו לישראל שנקראים בנים, הוא השבת, דהנה קיימא לן גוי ששבת חייב מיתה (סנהדרין נח:), וכתבו הטעם להיות השי"ת קידש את השבת מבראשית, ובו שבת הוא יתברך מכל מלאכתו, ואם כן נקרא שבת שרביטו של מלך, ואסור להשתמש בשרביטו של מלך, והמשתמש חייב מיתה, על כן גוי ששבת חייב מיתה.

דבר אל בני ישראל, איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם, למעול מעל בה', ואשמה הנפש ההוא, והתודו את חטאתם אשר עשו, והשיב את אשמו בראשו, וחמישיתו יוסף עליו (ה-ו). וברש"י הרי חזר וכתב כאן פרשת גזל ונשבע על שקר, היא האמורה בפרשת ויקרא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וכו', ונשנית כאן בשביל שני דברים שנתחדשו בה. הא' שכתב והתודו, לימד שאינו חייב חומש ואשם על פי עדים עד שיודה בדבר. והשני, על גזל הגר שהוא ניתן לכהנים ע"כ.

אמנם ברמב"ם (הל' תשובה א-א) מבואר דמצות וידוי זו קאי על כל החטאים, שכתב כל המצות שבתורה, בין עשה בין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני הא-ל-ברוך הוא, שנאמר איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו', והתודו את חטאתם אשר עשו, זה וידוי דברים, וידוי זה מצות עשה עכ"ל.

והנה האריך הכתוב, 'כי יעשו מכל חטאת האדם', ולא אמר סתמא איש או אשה 'כי יחטא' וגו'. ונראה דאיתא במדרש תנחומא (האזינו ד) כתיב (במדבר ו-כו) ישא ה' פניו אליך, וכתוב אחד אומר (דברים יז) אשר לא ישא פנים, עושה תשובה נושא לו פנים. יכול לכל, תלמוד לומר אליך ולא לאומה מעכו"ם ע"כ. והנה מקום לומר דאין החילוק בין החוטא אם הוא מישראל או לא, אלא החילוק הוא בהחטא. והוא דהנה מצות התורה הם תרי"ג, וכמו שאמרו (מכות כג:) תורה צוה לנו משה מורשה (דברים לג-ד), תורה בגימטריא שית מאה וחד סרי הוא, אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענום ע"כ. ובזה יש שבע מצות בני נח, שכבר נצטוו עליהם אדם הראשון (סנהדרין נו). ומצות אלו הטיל ה' בעל כרחו לכל יושבי תבל, כי המה שורש קיום העולם, שאי אפשר לכל חי להיות בלעדם.

ואם כן יש מקום לומר דרק על מצות שנתחדשו במתן תורה, שלא היה חיוב לקבל על עצמם, רק ישראל

מה שאין כן ישראל ניתן להם השבת לאות ולעדות שהם בנים, ויכולין שפיר להשתמש בשרביט אביהם ע"כ.

ולכן אמר הכתוב, והשיב את אשמו 'בראשו', כי אותיות הבאות אחר רא"ש הם אותיות שב"ת, ובא לרמוז הטעם שלבני ישראל מהני תשובה גם כאשר יעשו מכל חטאת 'האדם', ולא מהני גם לאומות העולם. לזה אמר והשיב את אשמו 'בראשו', שהסיבה שיוכל ישראל להשיב אשמו, הוא עולה בקנה אחד עם מצות שבת, שניתנה רק לישראל ולא לאומות העולם, כי רק אנו בנים למקום והם עבדים, ועל כן להם לא מהני תשובה, כי מלך שמחל על כבודו אינו מחול, מה שאין כן בני ישראל הם בנים, ואב שמחל כבודו מחול.

וגם לפי פשוטו, והשיב את אשמו בראשו, כי שבת היא זמן המסוגל לתשובה, וכמו שרמזו בתיבת שב"ת, שנוטריקון ש'בת ב'ו ת'שוב. והמקדיש את השבת ליומא דנשמתין, שכל מלאכתו עשויה, וכל הרהורי לבו הם בהתבוננות בעניני רוחניים, זה מביאו לההשקפה האמיתית על חייו, מה חובתו בעולמו, ואיך עבר עליו השבוע העבר, ומה יוכל לתקן בהימים הבאים, ועל ידי זה בא לתשובה אמיתית.

*

ויש לומר עוד במה שאמר והשיב את אשמו בראשו, דאיתא בגמרא (שבת קד.) דאתו דרדקי לבי מדרשא ואמרי וכו', קו"ף קדוש, רי"ש רשע. ומאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש [שאחוריו של ריש לגבי קו"ף], אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע. ומאי טעמא מהדר תגיה דקו"ף לגבי ריש [כעין זיין שעושין בסופו של גג קו"ף], אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי. ומאי טעמא כרעיה דקו"ף תלויה [שאינה נדבקת עם גגה], אי הדר ביה ליעול בהך [יקיף תחת רגלי הקוף ויכנס בפתח של ימין] וכו', בא ליטהר מסייעין אותו [ומכינים לו פתח] ע"כ. הרי לנו דאות ק' מורה על גודל מעלת וקירבת הבעל תשובה לפני המקום, שהבא ליטהר מסייעין לו ופותחין לו פתח חדש. ולא עוד אלא שאם חזר בו, הקב"ה קושר לו

כתר על ראשו, ולא רק קשר פשוט אלא קשר 'כמותי', אשר כתר יתנו לך ה' אלקינו מלאכים המוני מעלה וכו', כתר כזה נותן הקב"ה על ראש הבעל תשובה. והגם שאין הקב"ה יכול להסתכל בפני הרשע, ומהדר אפיה מיניה, מכל מקום לא בחר ה' להיות עומד מרחוק מהרשע, בתחלת הא"ב אלא הק' עומדת סמוכה ונראה להרשע, עם הכתר שעליו, שמצפה על תשובת הרשע. ושמעתי להוסיף על זה, במה שאומרים (בבריך שמייה) בריך כתרך ואתרך, שאנו מודים ומברכים לה', על הכתר שעליו, דהק' מעוטר בתגא, ליתן להבעל תשובה. וגם על מקומו של הק' שעומד אצל הרשע, ובריך כתרך ואתרך.

ולכן אמר הכתוב על גודל מעלתו של הבעל תשובה, שאם ישוב ויתודה על חטאיו, הוא זוכה על ידי החטא, והשיב את אשמו 'בראשו', אשר תחת החטא הוא משיב כעת כתר על ראשו, אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי, והוא משיב את האשם להיות על ראשו לתפארה. וכמדומה ששמעתי לפרש, והזרתם את בני ישראל מטומאתם (ויקרא טו-לא), שיכולים בתשובה לשנות את טומאתם להיות ממנו נזר אלקים על ראשו. וזהו הענין שמצינו (שבת נו:) בנתן צוציתא שעשה תשובה, וכשהיה יוצא לשוק נר דלוק בראשו מן השמים ע"ש. וכן אמרו (סנהדרין לא:) על מר עוקבא ע"ש. ונראה שזהו מאור הכתר שנותן ה' על ראשו של בעל תשובה. וכמו שאמרו (שבת פח.) שבשעה שהקדימו נעשה לנשמע, קשרו מלאכי השרת שני כתרים [מזוי השכינה] לכל אחד ואחד מישראל וכו', וכולן זכה משה ונטלן [והוא היה קירון עור פניו] ע"ש.

ואמר שוב וחמישיתו יוסף עליו, דאיתר בגמרא (מנחות כט:) מפני מה נברא העולם הזה בה"א, מפני שדומה לאכסדרה [שפתוח מתחתיו], שכל הרוצה לצאת [ממנו לתרבות רעה] יוצא. מאי טעמא תליא כרעיה, דאי הדר בתשובה מעיילי ליה [בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו]. ופריך ולעילוהו בהך [פתח תחתון דנפק ביה], ומשני לא מסתייעא מילתא [דהבא לטהר בעי סיועא מפני יצר הרע הלכך עבדי ליה סיועא פתח יתירה], כדרבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב (משלי ג-לד) אם

ולצצים הוא יליץ ולענויים יתן חן, בא ליטמא פותחין לו, בא ליטהר מסייעין אותו ע"כ. ואם כן האות ה"א שבו נברא העולם, מורה על הקירוב של בעלי תשובה, שהבא לטהר מסייעין אותו, ופותחין לו פתח מיוחד שיוכל לחזור. וזהו שאמר 'וחמישתו יוסף עליו', שמאות ה"א שנברא העולם, יוסיף ליקח לו כח ואומץ לשוב אל ה'.

*

והנה כבר התחלנו דעצם פרשה זו מיירי בגזל, ועל זה אמר כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה'. והענין הוא, כי לפום ריהטא גזל היא חטא בין אדם לחבירו, שגזול הונו ועמלו של חבירו. אבל באמת יש בזה גם פגם באמונה, והוא כי המאמין שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (ביצה טז), ועליו אין להוסיף או לגרוע, הוא לא יגע בממון חבירו, כי ממה נפשך, אם נקצב לו מן השמים, הרי יגיע לו סכום זה בהיתר, ואם לא נקצב, הרי כמה דרכים למקום להפסידו, ואין אדם נוגע במוכן לחבירו. ואם כן הגזל חושב כי כחו ועוצם ידו עושה חיל, והכל תלוי בידו, והוא אינו חוטא רק בידו, אלא יש פגם בראשו, כי אמונתו אינה שלימה. ולכן אמר עליו הכתוב, איש או אשה כי יעשו 'מכל חטאת האדם', לפי ראות העין עון הגזל שנכשל בו, הוא רק עושה חטאת האדם, עבירה שבין אדם לחבירו. אבל באמת יש בזה 'למעול מעל בה', יש בזה מעילה בהשגחת ה' על עולמו. 'והשיב את אשמו בראשו', הוא צריך להשיב ולקשר את אשמו 'בראשו', שדעתו והשקפתו היא גם כן משובשת. וכאשר יתחזק באמונת אלקי עולם, אז לא יכשל עוד בעון גזל.

ומעתה הגזל מחבירו, הוא גזול הדבר גם מה', כי עצם הדבר הוא של ה', אלא שניתן להאדם שזיכה לו ה' שיוכל להשתמש ולעשות בו כרצונו. ולכן הגם כי אין לאיש גזאל שיוכל להחזירו לו, מכל מקום מוטל עליו חיוב להחזירו לה', שהוא הבעלים האמיתי. אך לא יתכן במציאות שיוכל להחזירו לה', על כן קנאו השם ונתנו לכהניו העובדים עבודתו. ומזה ילמד כי איש או אשה אשר יעשו מכל 'חטאת האדם', שגזול דבר מאדם, אין זה רק חטא בין אדם לחבירו, אלא 'ומעלה מעל בה', זה מעילה בה', כי לה' הארץ ומלואה, כי גם אחר שניתן להאדם, עדיין גוף הדבר של הקב"ה. וכעין שמבואר ברש"י (בראשית א-א), כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה ונתנה לנו ע"כ. הרי שגם אחר הנתנה, עדיין הוא ביד ה' ליטלו ממנו וליתן אותה לאחר, כי הוא נשאר עליה הבעלים לעולם.

והסמיק לה פרשת גזל הגר, שאם אין לאיש גזאל להשיב האשם אליו, האשם המושב לה' לכהן (ה-ח).

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' שמואל דוד פישער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' מרדכי וועקסלער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' אברהם אליעזר פאלאטשעק הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' ישראל דערבארעמדאיער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ באירוסיו בנו למזל טוב	לעילוי נשמת כ"ק הגה"ק רבי אשר אנשיל בן רבי יהונתן בנימין זצוק"ל הי"ד אבד"ק סערדאהעלי - בעל ולאשר אמר ובנו הנאון רבי משה יהודה ב"ץ זצוק"ל הי"ד רב הצעיר דקע"י סערדאהעלי - בעל ויגד משה שנעקד"ה כ"ז סיון תשרי לפ"ק תנצב"ה	מוה"ר ר' יהוקאל שימשאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' פנחס ראטה הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ באירוסיו בתו למזל טוב	מוה"ר ר' חיים מאיר פראמאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בהבנם בנו לעול התורה והכנות	מוה"ר ר' דוד דייטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בתגלחת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' דוד מענצער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בתגלחת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' עזריאל מנחם ליכטמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בתגלחת בנו למזל טוב
--	---	--	---	---	--	---	--	---	--	---

נתנדב ע"י מוה"ר חס"ד הי"ו לתועלת הרבים